

Старший науковий співробітник НБУВ, кандидат історичних наук **С. В. Сохань** охарактеризувала низку східних рукописів, китайською, перською, турецькою та іншими мовами, виявлених серед неопрацьованих матеріалів ІР НБУВ. Вона торкнулася історії надходження цих документів та здійснила історико-документознавчу характеристику груп рукописів східного походження.

Окремий блок питань утворили доповіді про дослідження особливих фондів видатних учених України, комплексів документів вітчизняних науковців. Інформаційний потенціал цих документних ресурсів висвітлили у своїх виступах директор ІР НБУВ, старший науковий співробітник НБУВ, кандидат історичних наук **О. П. Степченко**, старші наукові співробітники НБУВ, кандидати історичних наук **А. І. Шаповал**, **О. П. Бодак**, **Ю. В. Булгаков**, **І. В. Клименко**, **Т. В. Міцан**, молодші наукові співробітники НБУВ **І. Г. Кіржасва**, **М. С. Коломієць**, **Л. О. Шеремета**, **Л. С. Щерба**.

Професор кафедри медіакомунікацій Української академії друкарства, доцент **Н. І. Черниш** розкрила особистий внесок видатного українського вченого, бібліолога, очільника фонду українки у бібліотеці Наукового товариства ім. Шевченка **І. І. Кривецького** у створення унікальної збірки українських друків та рукописів.

Учасникам семінару були презентовані наукові праці Інституту рукопису НБУВ, зокрема, колективну монографію «Інститут

рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–2018» та спеціальне видання **О. П. Степченко**, **О. П. Бодак**, **Л. С. Щерби** «Архів українського історика **Олени Апанович** в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: біографічне дослідження: науковий каталог», підготовлене до 100-річчя від дня народження видатного історика, фахівця у галузях історіографії, джерелознавства, археографії, книгознавства, рукописної книги, дослідниці історії українського козацтва.

Загалом, семінар пройшов в атмосфері продуктивного обміну думками і мав велике пізнавальне значення для його учасників. При підбитті підсумків засідання було запропоновано активізувати роботу у галузі збереження та використання архівної та рукописної наукової спадщини; спрямувати зусилля на оцифрування документів з історії української науки, на її більш широке представлення в інформаційному просторі.

Ганна Індиченко,
кандидат історичних наук, зав. відділу НБУВ

Тетяна Коваль,
кандидат історичних наук, зав. відділу НБУВ

Оксана Вербіцька,
кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник НБУВ

Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи

Під час семінару «Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи», що відбувся 10 жовтня 2019 р. в рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху» обговорювалися питання збереження унікальних документів як невід'ємної складової національного культурного надбання держави; біопошкодження фондів і проблеми їх захисту; інноваційні підходи у реставраційній практиці; використання електронних баз даних у сучасній системі збереження бібліотечних фондів; превентивні методи збереження фондів в умовах зростання техногенного навантаження; результати експериментальних матеріалознавчих досліджень; медичні аспекти застосування дезінфікуючих засобів у бібліотечних, архівних приміщеннях та ін.

До роботи семінару долучилися фахівці п'яти національних бібліотек України, Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Наукової бібліотеки імені М. В. Довнар-Запольського ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», Наукової бібліотеки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного, Науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету, Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», завідувачі бібліотек та спеціалісти установ НАН України – Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного, Інституту молекулярної біології і генетики, Інституту металознавства ім. Г. В. Курдюмова, Інституту загальної та неорганічної хімії імені В. І. Вернадського, Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного, науково-технічної бібліотеки «Українського інституту інтелектуальної власності», установи ТОВ «ДЕСНА-ДНІПРО-ГАН-ДЕМ», яка займається гігієною бібліотечних, архівних фондів та музейних експонатів, а також науковці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

У семінарі взяли участь 45 фахівців з питань збереження бібліотечних та архівних фондів України.

Відкриваючи роботу семінару, заступник генерального директора НБУВ, кандидат історичних наук **Л. В. Муха** нагадала присутнім, що 26 червня 1996 р., згідно з рішенням Міністерства освіти України, було засновано Державний реєстр наукових об'єктів, що становлять національне надбання (НН). І однією з перших у 2001 р. до цього реєстру була внесена НБУВ. Науковий об'єкт, що становить національне надбання, визначається як унікальний об'єкт, котрий не піддається відтворенню, втрата або руйнування якого матиме серйозні негативні наслідки для розвитку науки, суспільства загалом. Доповідкачка детально зупинилася на фінансових та прикладних аспектах проведення комплексу робіт, що забезпечують належне функціонування та збереження унікального об'єкта НБУВ, котрий має статус національного надбання, а саме, «Фонду рукописів, стародруків, рідкісних видань, історичних колекцій, архівний фонд України та депозитарій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського». **Л. В. Муха** відзначила: установи НАН України – власники наукових об'єктів, що становлять національне надбання, станом на початок 2016 р. зберігають у своїх сховищах 55 об'єктів, а загалом в Україні їх налічується 133. Наразі забезпечення збереження таких об'єктів гарантується державою.

Продовжила тему збереження книжкових пам'яток як невід'ємного складника національного культурного надбання держави завідувачка відділу Національної наукової медичної бібліотеки України **Н. С. Харченко**. Вона торкнулася питання збереження фондів головної медичної книгозбірні держави, яка налічує 1млн 700 тис. унікальних за своїм складом видань. Всі ці документи підлягають внесенню до Державного реєстру національного культурного надбання держави. Саме так, на думку доповідачки, можна унеможливити пошкодження чи вивезення за межі України унікальних книжок. На дано-

му етапі співробітники бібліотеки вивчають стародруки з метою віднайдення необхідних елементів опису. Останній здійснюється, як правило, в електронному форматі мовою оригіналу та у перекладі українською мовою.

Традиційно на семінарі обговорювалося широке коло матеріалознавчих питань, пов'язаних з різними аспектами збереження документів. У доповіді завідувачки відділу наукових технологій збереження фондів (ВНТЗФ) **Л. П. Затоки** «Світло: вплив на різні види бібліотечних документів» йшлося про інтенсифікацію процесів старіння складових бібліотечних документів – фарб, паперу під впливом світлового випромінювання, а також про основні вимоги стандарту з консервації документів стосовно світлового режиму. В іншій своїй доповіді матеріалознавчого спрямування, підготовленій у співавторстві з молодшим науковим співробітником НБУВ, кандидатом технічних наук **А. А. Остапенко**, доповідачкою була порушена актуальна проблема довговічності паперу та виокремлені сучасні екологічні способи її вирішення.

У виступі головного бібліотекаря НБУВ **О. В. Полякової** йшлося про розкриття такого важливого для збереження документів бібліотеки напрямку, як облік та перевірка фондів.

У рамках щорічного семінару, як правило, детально розглядаються різні аспекти мікробіологічної, техногенної безпеки приміщень і фондів, а також профілактики мікологічного пошкодження документів як однієї із головних складових комплексного постійнодіючого у Бібліотеці екологічного моніторингу. І цього року цій темі було присвячено низку доповідей. Зокрема, молодший науковий співробітник ВНТЗФ, кандидат біологічних наук **Я. І. Савчук**, науковий співробітник Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України (ІМВ НАН України), кандидат біологічних наук **А. І. Чусенко**, провідний інженер ІМВ НАН України **Ю. Б. Письменна** у своїй спільній доповіді «Пошкодження конструкційних матеріалів мікроскопічними грибами», побудованій на матеріалах Випробувальної лабораторії грибостійкості та мікробіологічних досліджень технічних, медичних виробів і матеріалів ІМВ НАНУ, здійснили порівняльний аналіз типових пошкоджень різних конструкційних матеріалів окремими видами мікроскопічних грибів. Автори не лише вказали на причини і наслідки мікологічного пошкодження матеріалів, а й запропонували заходи щодо упередження виникнення біопшкоджуючих ситуацій. На важливі аспекти мікробіологічних досліджень та профілактики мікологічного пошкодження сховищ і фондів було звернуто увагу аудиторії у доповідях молодшого наукового співробітника НБУВ **Л. М. Куяви** «Медичні аспекти застосування дезінфікуючих засобів у бібліотечних та архівних приміщеннях», провідного інженера-хіміка НБУВ **Л. М. Волосатих** «Визначення кількісної та таксономічної характеристик мікроміцетів з повітря сховищ та поверхні документів НБУВ».

Нетрадиційний погляд на книжковий пил оприлюднила головний бібліотекар НБУВ **Т. В. Крікова**. Її цікаву, змістовну доповідь «Сучасний погляд на книжковий пил: невичерпний біоархів для наукових досліджень» присутні вислухали з особливим інтересом. Доповідачка зокрема відзначила: стрімкий розвиток сучасних технологій big data, геноміки та протеоміки дає змогу досліджувати бібліотечні книги разом з накопиченим у них пилом як контейнери з біоматеріалом, що є невичерпним джерелом інформації для вивчення історії людства. Деякі історичні аспекти збереження стародруків порушувалися у виступі старшого наукового співробітника НБУВ, кандидата історичних наук **Ю. К. Рудакової**.

Про збереження документів у сучасних умовах йшлося у співдоповіді «Використання сучасних електронних баз даних для оптимізації умов зберігання бібліотечних фондів», підготовленої інженером-хіміком I категорії НБУВ **Н. Б. Балянницею** і молодшим науковим співробітником НБУВ **Л. М. Куявою**.

В атмосфері підвищеного інтересу проходила презентація інформації завідувача відділу реставрації НБУВ **Л. А. Сорочіної** про роботу IX Міжнародного семінару «Лици пам'яті. Найновіші технології збереження та відновлення рукописної та друкованої спадщини», що відбувся у Матенадарані (м. Єреван, Вірменія) 17–21 червня 2019 р. Метою таких зібрань, наголосила доповідачка, є створення атмосфери та умов для проникнення в інші культури, формування шанобливого ставлення до міжнародного культурного спадку.

У роботі семінару взяв участь представник приватного бізнесу, директор ТОВ «ДЕСНА-ДНІПРО-ТАНДЕМ» **С. В. Панченко**, який також опікується проблемами гігієни бібліотечних, архівних та музейних фондів, хоча й на комерційній основі.

Майже всі виступи подавалися у змістовній слайдовій формі. Учасники семінару брали активну участь в обговоренні усіх порушених питань. Аудиторія консолідовано виступила за активізацію співпраці у галузі збереження та консервації документів у бібліотеках, музеях і архівах України в різних форматах за прискорення розроблення нової державної програми збереження фондів в Україні. На засіданні також було висловлено декілька цікавих пропозицій щодо порядку денного наступного семінару. Зокрема, пропонувалося приділити максимум уваги розробленню рекомендацій стосовно технологій збереження документів на нетрадиційних носіях.

Людмила Муха,
кандидат історичних наук,
заст. генерального директора НБУВ
Любов Затока,
науковий співробітник НБУВ

Наукометрія: вектори розвитку в Україні та Євросоюзі

У рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху» відбувся 10-й, ювілейний, семінар «Бібліометричні технології та наукометричні дослідження». До його роботи долучилися фахівці провідних науково-дослідних інститутів, вищих навчальних закладів, бібліотечних установ.

Головну увагу учасники засідання приділили видавничим і наукометричним ініціативам Євросоюзу, проблематиці визначення груп експертів на основі аналізу бібліометричних по-

казників і порівняльним оцінкам наукометричної рефлексії академічної та вузівської науки.

Одну з науково-комунікаційних ініціатив Євросоюзу – трансформацію передплатної журнальної бізнес-моделі в більш економічну бізнес-модель відкритого доступу – розглянув у своїй доповіді завідувач відділу НБУВ, кандидат технічних наук **Л. Й. Костенко**. Означена ініціатива полягає в передачі коштів від існуючих передплатних бюджетів наукових інституцій до публікаційних бюджетів. Передбачається,